

Una singular pipa catalana de terra cuita al Museu de Mataró

JOAN FRANCESC CLARIANA ROIG

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ

CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

A finals dels anys setanta del segle passat, el vidrier mataroní Ramon Tresserras, va fer donació a la Secció Arqueològica del Museu de Mataró, d'una pipa de terrissa pràcticament sencera.

La peça, de terra cuita de color ocre-carabassa, està fabricada amb un motlle doble. La cassoleta representa una testa femenina amb estels de sis puntes en el pentinat i flors en la zona de la temple. Com a corona porta una inscripció, amb lletres en relleu, indicant el terrissaire i origen de la peça: "ES DE ESTEVAN GOLGOLL / (PALAMOS EN CATALUÑA)". A la base, la quilla, presenta una línia de punts i decoració vegetal estilitzada rematada amb forma de voluta.

La imatge de la testa femenina és una imatge possiblement inspirada en el món de l'escultura clàssica, fet que correspon en certa forma amb el corrent artístic dominant a finals del segle XVIII / principis del XIX, com era el neoclàssic.

Si bé no hem localitzat un paral·lel semblant d'aquesta imatge en pipes de terrissa, si que hem pogut veure un exemplar de pipa provinent de Sant Feliu de Guíxols, molt possiblement del mateix fabricant que aquest exemplar, que presenta una quilla executada amb decoració similar i un rostre de mida aparentment més reduït (Esteva 1974: 317, fig. 1, peça 11, comptades d'esquerra a dreta).

El fabricant «ESTEVAN GOLGOLL» creiem que s'hauria de relacionar, amb la marca

Fig. 1: imatge del costat dret de la pipa.

d'Esteva Espinet, que signava les seves pipes: «PALAMOS EN CATALUÑA / FABRICA DE ESTEVA ESPINET» (Esteva 1974, per tant la peça que presentem, tal vegada, seria fabricada per una segona o diferent generació de terrissaires (?), això es pot deduir a partir del fet que d'aquest segon, podem veure marques que tindrien

idèntic esment d'origen. Un altre terrissaire que també està documentat en aquesta mateixa localitat seria Juan Castellà que signava les pipes amb la marca:

Fig. 2: detall de la signatura de la corona a la part frontal.

Fig. 3: detall de la signatura de la corona al costat esquerra

«PALAMOS CATALUÑA FA(brica) DE JUAN CASTELLA».

Fins el 1714, les pipes que es localitzen solen ser de caolí i tenen origen holandès o anglès (com el cas de les suposades pipes romanes trobades a Figuera Major, Mataró). A partir d'aquella data, en desaparèixer els mercats, es crea un buit que poden omplir els terrissaires catalans. La difusió d'aquesta mena de pipes tingué lloc al llarg de la costa catalana i a l'inte-

rior, se'n troben, entre altres, tant a l'Escala, a Begur, a Sant Feliu de Guíxols, a Banyoles (Porqueres), a Mataró (Ribas 1964), a Tiana (a can Sentromà), a Badalona, a Barcelona (Beltrán; Miró; Soberón 2012) i fins hi tot se'n troben a l'illa de Cuba (Orihuela; Viera 2015).

La cronologia de la peça que hem vist podem suposar estaria situada entre els segles XVIII – XIX.

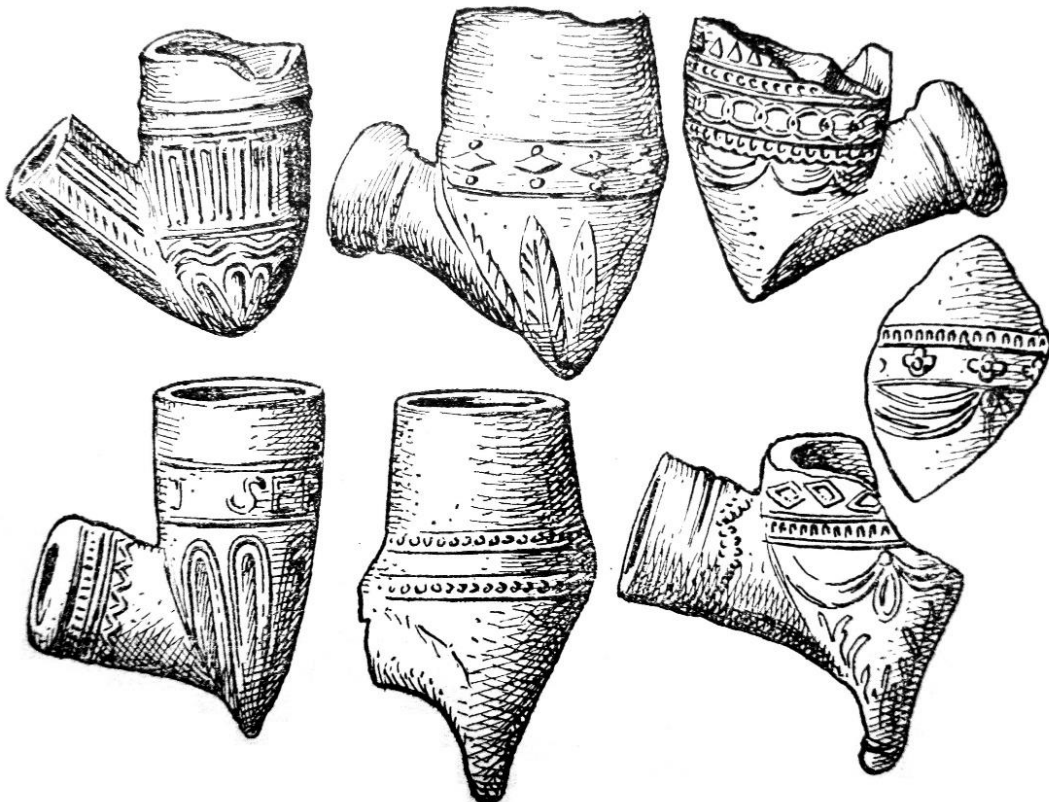

Fig. 4: pipes trobades a la zona de Mataró (dibuix M. Ribas 1964: 133)

Bibliografia

BELTRÁN, J.; MIRÓ, N.; SOBERÓN, M. (2012). «Les pipes de ceràmica no caolinítica trobades a Barcelona: producció i comerç als segles XVII-XIX». *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, 8. Barcelona, p. 167 – 191.

COLL, R. (1976). «Unes pipes romanes al veïnat de Cirera (Mataró)». *Miscel·lànies arqueològiques de Mataró i el Maresme*. Mataró, p.119 – 120.

ESTEVA, L. (1974). «Las pipas pseudo-romanas de Ampurias fueron obradas en Palamós». *Miscelánea Arqueológica. XXV Aniversario de los Cursos Internacionales de Prehistoria y Arqueología en Ampurias (1947-1971)*. Barcelona, Vol. I, p. 315 – 324.

MESTRE, J.M. (1979). «Figuera Major: estudi preliminar d'aquest lloc d'habitatge (Mataró)». *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 7. Mataró, p. 220 – 225.

ORIHUELA, J.; VIERA, R.A. (2015). «Las pipas de fumar tabaco del Castillo de San Severino (Matanzas, Cuba): tipología, espectroscopia (SEM-EDS) y análisis contextual». *Cuba Arqueológica*, año VIII, p. 2, 5 – 32.

RIBAS, M. (1964). *Els orígens de Mataró*. Mataró.

VINYALS, J. (2018). «Dues peces d'època moderna de Cabrera de Mar». *11è Col·loqui Història a Debat. Felibrejada*. Mataró (Grup d'Història del Casal), p. 57 – 60.

